

STRANG, Carol A.

Szent és profán egy búcsúban

Az alábbiakban a szakrális és profán elemek ellentétét mutatom be a szegedi Havasboldogasszony ünnepe kapcsán. Az ünnep augusztus 5-re esik a katolikus naptár szerint, de a búcsút a hozzá közelebb eső hétvégén tartják, amikor a szabad napok miatt talán többen részt tudnak venni.

Az ünnep kezdetét profán felkészülés előzi meg: a ferences kolostor kitakarítása, a virágok elrendezése és a próbák. Ugyancsak az előkészületek közé tartozik az árusok standjainak és a vidámparknak a felállítása. Az utóbbiakat az ünnepre érkező nagyszámú látogató vonzza.

A templom takarítását ferences szerzetesek és az egyházközség tagjai végezték. A kolostor egyik folyosóját, ahol kisebb helyiségek voltak gyóntatóhelyiséggé alakították, mivel nem volt elég gyóntatószék. A szerzetesek egyedül tartják fent a házukat. Egymás között szervezik meg, hogy ki milyen feladatot végez el. Ritkán van vita a szétosztott munkán. Feladataikat egyfajta belső csendességgel és türelemmel végzik. Minden folyosót és szobát felsöpörtek, kiporoltak és felmostak augusztus 1-én. Délután körülbelül négy órakor a földszint minden folyosója tele volt porral az erőteljes takarítás miatt. Egy idősebb hölgy és egy húszas éveiben járó, civil ruhát viselő szerzetes éppen felmosta a folyosót.

Kelemen testvér elmondta, hogy a szerzetesek számos alkalommal viselnek civil ruhát. Így járnak például a szegedi egyetemre, de így látogatják meg barátaikat, rokonaikat és természetesen így sportolnak. Átnézve a fotóalbumukat azonban világos, hogy mindig azt viselik, amit megfelelőnek érznek. Például, az egyik fényképen egy szerzetes habitusban focizik, míg egy másikon egy idősebb szerzetes fülhallgatós magnóval sétálgat a templom körüli parkban.

Más önkéntesek is segítettek. Egy hölgy az asztalokat, székeket és padokat törölgette a templomban. Úgy tűnt mindennek olyan tisztának kell lennie, amilyen csak lehet. A takarítást végző hölgyek olyan munkaruhát viseltek, mint amelyet a háború alatt és után hordtak Angliában.

Egy helyi vallásos társulat, a Szent Anna társulat tagjai voltak felelősek a virágok elrendezéséért. Szent Anna a védőszentje ennek a csoportnak. A tagok elmondása szerint csoportjuk 65 és 75 év közöttiekből áll. Férfiak nem tagjai csoportjuknak, bár nincsenek kizárva. Nyilvánvalóan a férfiaknak nincs idejük ilyen elfoglaltságokra. Azonban természetesen a férfiak végezték a kemény fizikai munkát.

A virágok elrendezése tulajdonképpen új foglalatosság, nem ez volt a társaság eredeti célja. Évekkel ezelőtt egy nővér élt itt, aki elvégezte a virágrendezés feladatát. Aztán ő visszatért a rendházába, ahová korábban tartozott és a templom gondozója is meghalt. Az akkor itt szolgáló pap kérte meg a társulatot, hogy vegye át a feladatot. Így hetente kétszer találkoznak és gondot viselnek a virágokra. A csoport általában kedd este találkozik közös imára és éneklésre és beszélgetnek a mindennapi életükről. Egy pap általában mindig jelen van. A csoport tagjai odafigyelnek, hogy minden tag jelen legyen. Ha valaki hiányzik, felhívják telefonon vagy személyesen érdeklődnek a hogyléte felől.

Templomi hirdetményben kérték fel a híveket, hogy hozzanak virágokat a templom díszítéséhez. A legtöbb virág így a gyülekezet tagjaink kertjeiből került ki. Akik nem tudtak a saját kertjükből hozni, boltból vagy másoktól vásároltak. Díszítésül évszaknak megfelelők virágokat: kardvirágot, rózsát, fátyolvirágot, százszorszépet, íriszt és különféle zöldet használtak. Ezek főleg aszparágusból és más fajtákból álltak. A virágoknak nem volt különösebb szimbolikus jelentősége. A sírokon lévő örökzöldek az örök életet szimbolizálják. Azonban az ünnep alatt használtak nem örökzöldek voltak, így megkockáztathatjuk, hogy nem volt szimbolikus jelentőségük. A virágot ajándékozókat megkérték, hogy szép csokorba rendezzék azokat. Nem tartották elfogadhatónak a rikitóan vagy a helynek nem megfelelően elrendezett csokrokat. A szervezők gondoskodtak arról, hogy ízlésesen nézzenek ki a virágok, nem használva két-három színnél többet az egyes csokrokhoz. A virágokat az oltárokra, a templom épülete körül a földre, illetve a fő- és mellékajtók köré helyezték el. A virágok kihelyezése előtt, pénteken alaposan kitakarították a templomot. Az ajtókat körülvevő virágdíszeket szombaton reggel hat órától tették fel. A virágok elrendezéssel megbízott szervezők gyorsan és módszeresen dolgoztak. Az eső ellenére a szervezők kívülre rakták fel a virágokat. Elmondták, hogy nagy eső esetén az templomajtón belülré függesztik fel. Szerencsére az eső hamar elállt. Három órával később még mindig keményen dolgoztak a virágok felfüggesztésén. A virágokat és a növényeket a nők kötötték össze, míg a férfiak a felrögzítésen dolgoztak. A nehezebb munkát önkéntes férfi segítők és szerzetesek végezték, miközben az asszonyok a virágokat rendezték el.

A 14.30-as gyerekmise előtt énekpróbát tartottak. Ismét a közösség különböző tagjai, szerzetesek, szülők, papok segítettek. Idősebb gyerekek a fiatalabb hívekkel együtt segítettek. A szerzetesek és papok habitusukat viselték. A gyermekek szülei ünneplő ruhákban voltak, ám a gyerekek meglehetősen hétköznapi módon öltözve. Sokan, főleg a fiúk divatos sportcipőket hordtak. Néhány fiatalabb lány nagyon divatos volt. Mások inkább a hajukra helyeztek hangsúlyt. A gyerekeket párosával sorba állították és megtanították nekik, hogyan vonuljanak be és mit csináljanak később. Később, a mise előtt körülbelül tizenöt perccel a szerzetesek, szülők és idősebb gyerekek rásegítették a ministráns ruhát a fiatalabbakra, miközben egy pap halkan folytatta a magyarázatot.

A kórus tagjai is próbáltak. Csoportjuk minden pénteken találkozik gyakorlás végett. A kórus legtöbb tagja közel lakik a templomhoz. Tagjaik nyolc és huszonegy

év közöttiek. Vasárnaponta a fiatalok kilenc órakor kezdődő miséjén énekelnek. Erre az alkalomra csak kétszer próbáltak. Az ünnep során öt különböző misén énekelnek. Az ünnep igen fontos számukra, mert énekkel dicsérhetik Máriát.

A templomhoz kapcsolódó előkészületek erősen eltértek a vásárbeliektől, mivel itt az ünnepből pénzt csinálni szándékozók készülődtek. A szerzetesekkel beszélgetve érezhető volt e profán csoport és a egyháziak közti feszültség.

Néhány árus már július 31-én megérkezett, de a többség augusztus 1-én, pénteken, sőt volt, aki az utolsó pillanatban. A legtöbb árus és mutatványos a helyszínen maradt végig. A fentiekén kívül mások is feltűntek. Két népviseltebe öltözött erdélyi asszony megérkezése után nagy táskákból rögtön árulni kezdett a templom főbejárata mellett. Ők feketézők voltak, hiszen nem fizettek helypénzt. A többi árus haraggal tekintett ezekre az asszonyokra, hogy ők olyan közel árulhatnak a templom bejáratához. A legtöbb árus természetesen pénzzel váltotta meg a helyét. Más feketézők, cigányok és vándor árusok is eljöttek a búcsúba. Egyikük a templom háta mögött mondott jóvendőt az embereknek. Egy apró papírdarabokkal megtöltött kartondobozból két papagáj húzta ki az emberek szerencséjét.

Jelentős eltérés volt tapasztalható a templom és a vásár hangulata között. Kivételet képeztek ez alól a vallásos tárgyakat árulók standjai, melyek a templomot a vásárral kötötték össze. Ők a vallásos tárgyak miatt árulhattak a templom közelében. Közvetlenül a templom mögött gyermekeknek szánt játéktér volt, ahol kismotorozni és lovagolni lehetett. Az ugyan nem derült ki, vajon ezek szándékosan helyezkedtek el így, vagy csak a véletlennek köszönhető, hogy egymás mellé kerültek. Hasonló volt ezekhez a templom oldalbejárata előtti füves térség. Meg kell azonban említeni, hogy az utóbb említett két terület sem volt mindig mentes a koldusoktól és ittás emberektől.

Észrevehető volt a közelség miatti ellentét az egyháziak és a vásárosok között. Korábban a standok bárhol felállíthatók voltak, de nemrég távolabbra helyezték ezt a területet. Ezt szalaggal jelölték ki. Ennek ellenére néhány árus közelebb húzódott a templomhoz, mint például az előbb említett két erdélyi asszony, a hívek nagy felháborodására. Az előkészületek alatt a vásárosok és mutatványosok csendesek voltak. Korábban gondot okozott, hogy kérés ellenére sem halkították le a vásárban szóló zenét. A vásárhoz kapcsolódó hangoskodás és ittasság okozott már gondot. A szerzetesek szerint az előző évben egy a vásárból érkező zajos csoport elképesztő lármát csapott gyalázkodó kiabálásával. A templomban attól tartottak, hogy ez az idén is megismétlődik. A szerzetesek kijelentették, hogy ők semmiképpen nem mennek ki a vásárba, hiszen az nem illeszkedik a vallási ünnephez.

Egyetlen terület volt, mely egyháziaknak és világiaknak is elfogadható volt. Ezek a vallásos tárgyakat áruló standok voltak, melyek a templom bejáratához közel kerültek el. Ezek az árusok kizárólag a tárgyak jellege miatt kaptak engedélyt itt az árulásra.

Az búcsú alatt nyolc mise és szertartás volt. Mindegyik különböző volt és eltérő üzenetet hordozott. Például a gyermekek miséje (szombat, 14.30) viszonylag eltérő volt a nagymisétől és a körmenettől (vasárnap 9.00). Olyan más szertartások, mint

a keresztút (vasárnap hajnal 2.00), a görög katolikus liturgia (szombat éjjel) vagy a szerzetesek aktív részvételével zajló zsolozsma mind meglehetősen eltérőek voltak és így ezek jól elkülöníthető eseményei az ünnepnek. Hosszúságuk, tartalmuk (teológia és szertartás) és a résztvevők száma élesen megkülönböztette ezeket a szertartásokat.

Az előbb már említett nagymise és a körmenet tért el leginkább az összes többi szertartástól. Ezt tekintették a legfontosabbnak. Ezt az is jelzi, hogy hatalmas tömeg, összesen legalább kétezer ember vett rajta részt. Nyilvánvalóan nem volt mindenkinek elegendő hely itt, így a sekrestyébe vezető folyosót és a templom bejáratát is mozgó emberek töltötték meg. És valóban mozogtak is a szertartás alatt. Mintha mindenki egy kicsit jobb helyre szeretne volna kerülni, esetleg leülni vagy csak éppen benéztek és aztán kimentek. Nehezen lehetett eldönteni a sok jövő-menő emberről, mi is a céljuk. Az ünnep legfeszültebb része a körmenet alatt volt. Sokan a templomban maradtak, de számosan vettek részt a körmenetben. Gyulay Endre püspök kóristákkal, ministránsokkal, szerzetesekkel és papokkal jelent meg és elindult a körmenet, melyet a gyülekezet számos tagja követett. A körmenet alatt érezni lehetett a vallásosak és vallástalanok közti feszültséget. A kívülálló számára úgy tűnt, mintha a vallásosak önelégülten parádézta volna a vásár körül kirívóan tekintve azokra, akik nem vettek részt az egyházi ünnepen. Szintén a feszültséget jelezte, hogy a vásárbeli zenét lehalkították ugyan, de nem kapcsolták ki teljesen. Úgy tűnt, az árusok folytatják az árulást, kivéve a két erdélyi asszonyt, akik nem árultak a körmenet alatt. Ez talán amiatt volt, mert a templom mellett árultak, melyet sokan rosszalottak, hiszen ott számosan a misét hallgatták. Ezek az asszonyok tudták, hogy nem helyes ezen a helyen vagy ebben az időben árulni. Talán azért is, mert ugyan vallásosak voltak, de úgy érezték, nem hagyhatnak ki azt az elsőrangú kereskedési lehetőséget, hogy a szertartási szünetekben bevételre tegyenek szert. Mindenesetre meglepő volt látni, hogy meg van bennük az udvariasság felfüggesztési a kereskedést egy rövid időre.

A másik ellentét, ami feszültséghez vezetett a egyházi és a világi között, a vallásosak és a magukat vallásosnak tettetők illetve templomba ritkán járók között jelent meg. Egy ferences testvér elmondta, hogy ő nem érzi úgy, mintha a búcsú lelkiileg hasznos lenne azoknak, akik évente csak néhány egyházi ünnepen, húsvétkor vagy karácsonykor mennek el a templomba. Ő úgy érzi, álszentek azok, akik ilyenkor elmennek a templomba, de máskor nem. Ráadásul mintha ez az álszentség fel erősödött volna az ünnep alatt. Például, azok, akik ugyan nem járnak gyakran templomba, de csatlakoztak a körmenethez, mintha jobbak lettek volna, mint azok, akik egyáltalán nem vettek tudomást a búcsú vallásos részéről. A szerzetes szerint a búcsú nem az igazi vallásos áhítatot jelentette meg.

A vallásosak között is előfordultak feszültségek. Például néhány népviseletbe öltözött asszony körülbelül fél órával a görög katolikus liturgia előtt érkezett a templomba. A folyosóra vezető kijáratához közeli padokban foglaltak helyet. Sajátos csoportáhitukat gyakorolták imádkozva és énekelve. Egy asszony előénekelte egy sort és a többiek megismételték. Magyartudás hiányában nehéz volt követni saját

tos 'szertartásukat' és nyelvjárásuk is másnak hangzott mint a többieké. Az asszonyok addig énekeltek, amíg lehetséges volt. A görög katolikus liturgia kezdetekor mérgesnek és kiábrándultnak tüntek. Helyükön maradtak és részt vettek ugyan a misében, de utána folytatták saját áhítatukat. Ezek az asszonyok és bizonyosan még mások is minden bizonnyal szerettek volna egy kis időt kapni saját imáikra, énekeikre. Sajnos, nehezen tudták saját áhítatukat folytatni, mert a templom túl sok misét és egyéb szertartást zsúfolt az ünnep időkeretébe.

Az esemény különböző részeit megfigyelve és elemezve azt állíthatjuk, hogy számos ellentét és feszültség volt a szegedi Haviboldogasszony ünnepe. Ezek az ellentétek és feszültségek az ünnep két részének, a szentnek és a profánnak a nyilvánvaló különbségéből eredtek.